

ЦИФРЛАНДЫРУДЫ ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ ИНФРАҚҰРЫЛЫМДЫ ДАМУДЫ МЕМЛЕКЕТТІК ҚОЛДАУ

Ұзақ уақыт бойы цифрлық технологиялардың таралуы экономика мен қоғамның даму жолын анықтайды және адамдар өмірінде түбегейлі өзгерістерге әкелді. Цифрлық экономиканы қалыптастыру — АҚШ, Ұлыбритания, Германия, Жапония және т. б. қоса алғанда, көптеген экономикалық көшбасшы елдер үшін басым бағыттардың бірі болып табылады. Әдетте, олар "цифрлық даму күн тәртібін" іске асырудың ұзақ кезеңімен және базалық ақпараттық — коммуникациялық инфрақұрылымды құрудан бастап осы саладағы үйлестірілген саясатты және цифрлық технологияларды жаппай енгізуді қолдау бағдарламаларын қалыптастыруға дейінгі басымдықтардың сабақтастығымен сипатталады.

Цифрландыру адам өмірі мен қызметінің барлық салаларында түбегейлі өзгерістерді қамтамасыз етеді. Технологиялар жаңа салаларды дамытудың қозғаушы күшіне айналып қана қоймай, халықтың картаюы, әлеуметтік стратификация, экологиялық мәселелер және климаттың өзгеруі сияқты қоғам проблемаларын шешуге елеулі үлес қоса отырып, маңызды әлеуметтік рөлдерге ие болады. Озық ғылым мен технологияның көмегімен адамның қажеттіліктеріне, икемділікке, шығармашылыққа бағдарланудың жаңа құндылықтарына негізделген "ақылды" қоғам пайда болады. Цифрландырудың әсерінен еңбек нарығы, Денсаулық сақтау, білім беру, кеңістіктік даму түбегейлі өзгереді.

Цифрландыру үрдісі бүгінде әлемнің барлық дерлік елдеріне қатысты болып отыр. Сонымен қатар, әрбір ел цифрлық дамудың басымдықтарын өздері айқындайды. Қазіргі уақытта әлемнің 15-тен астам елі цифрландырудың Ұлттық бағдарламаларын іске асыруда. Мысалы, Қытай, Сингапур, Жаңа Зеландия, Оңтүстік Корея және Дания ұлттық экономикаларды цифрландыру бойынша озық елдер қатарына жатады. Қытай өзінің "Интернет плюс" бағдарламасында цифрлық индустрияларды дәстүрлілермен интеграциялайды, Сингапур "ақылды экономиканы" қалыптастырады, Оңтүстік Корея "креативті экономика" бағдарламасында адами капиталды дамытуға, кәсіпкерлікке және жетістіктерін таратуға бағдарланады, ал Дания мемлекеттік секторды цифрландыруға назар аударады.

Қазақстанның Үкіметі мен мемлекеттік органдары ұзақ мерзімді экономикалық өсуді айқындауда қоғамды ақпараттандырудың және цифрлық технологияларды дамытудың маңыздылығын сезіне отырып, мемлекеттік саясаттың түйінді бағыттарының бірі ретінде осы саланы дамытуға белсенді қатысады. Осыған байланысты жаңа мемлекеттік даму бағдарламасын әзірлеу қажеттілігі туындады. "Цифрлық Қазақстан" мемлекеттік бағдарламасының (бұдан әрі – Бағдарлама) мақсаты цифрлық эокожүйені прогрессивті дамыту арқылы халықтың өмір сүру сапасын және Қазақстан экономикасының бәсекеге қабілеттілігін арттыру болып табылады [1]. Сонымен, мемлекеттік басқаруды цифрлық трансформациялаудың мақсаты клиентке бағдарлану идеяларына, билік органдары қызметінің азаматтар үшін пайдалылығын барынша арттыруға және "әдепкі бойынша цифрландыру" идеяларына негізделген цифрлық үкіметті құру болып табылады. Мемлекеттік басқару саласында іс-шаралар мен бағдарламаларды іске асырудың бүкіл мерзімі ішінде кері байланыс тетіктерін тұрақты пайдалануды көздейтін "ікемді басқару" қағидаттары дамыту болып табылады.

Қазақстан Республикасында экономика салаларында көптеген технологиялық инновацияларды енгізу жолының басында ғана, яғни технологияларды уақтылы енгізу ел экономикасының түрлі салаларындағы өнімділікті арттыруға мүмкіндік береді және оларға "екінші өмір" береді, жұмыс орындарын құрып, экономикалық өсуге алып келеді. Мысалы, цифрлық технологиялар дамыған елдер баю үстінде. Әсіресе мұнай өнеркәсібінің цифрлық технологиялары жаңа "мұнайға" айналуға. Қазіргі уақытта біздің еліміз цифрлық даму бойынша әлемде 50-ші орында. Алайда, соңғы 5-6 жылда экономиканың өсу ұстанымы айтарлықтай өзгерген жоқ, бірақ біз таяудағы онжылдықта Қазақстанның үздік 30 елдің қатарына кіре алатынына сенімдіміз. Дегенмен, әлемде әрбір ел экономика салаларында технологиялық инновацияларды жаңғырту бойынша өзіндік бірегей жолмен жүріп жатыр. Мысалы, Германия заттардың өнеркәсіптік интернетін дамытады, АҚШ – жасанды интеллект, Швеция – блокчейн, Қытай – 3D-баспа, ал Сауд Арабиясы – үлкен деректер [2]. Қазақстан экономикасын цифрландыру-көптеген салалар үшін негізгі өсу факторы.

2022 жылға қарай Қазақстанның мынадай экономикалық қайта құрулары күтіледі:

-экономикадағы еңбек өнімділігінің деңгейі әлемнің 30 елінің деңгейіне дейін артады;

-басым салаларда бәсекеге қабілетті экспорттық өндірістер пайда болады; Қазақстанның ірі компанияларын капиталдандыру орын алады, бұл олардың сыртқа шығуына мүмкіндік береді жаңа деңгейге көтеріледі;

- жергілікті электрондық сауданың көлемі өседі;

- әлемнің 30 елінің деңгейіне дейін көлеңкелі экономиканың үлесі төмендейді [4,5].

Қорытындылай келе, ел экономикасының осы цифрлық бағдарламасының алға қойылған басты мақсаттары қарқынды және айтарлықтай озыңқы экономикалық өсіммен өсуі тиіс, ал Қазақстан 2025 жылға қарай цифрлық бәсекеге қабілеттіліктің халықаралық рейтингте 30-шы орынға ие болады, бұл стратегиялық маңызды көрсеткішке қол жеткізуге, жыл сайын дәл осы цифрлық экономика секторларының есебінен экономикалық өсімнің кемінде үштен бірін құруға мүмкіндік береді .

Әдебиеттер

1. Цифровизация Казахстана — ключевой фактор развития [Электронный ресурс] — Режим доступа: zanmedia.kz/2017/09/15/the-digitalization-kazakhstan-a-key-factor-in-development-of/ (дата обращения: 05–09.01.2018).

2. Рост экономики Казахстана невозможен без цифровизации ключевых отраслей – исследование <https://digitalkz.kz/napravleniya-programmy/>.

3. Мун Ю.С., Мусина С.Т., Цифровизация Казахстана: преимущества для экономического развития. Четвертая промышленная революция: вклад молодых ученых: Материалы межвузовского молодежного форума, 18 октября 2018 года. – 313 с.

4. Стратегический план развития страны до 2025 года – Режим доступа: https://primeminister.kz/ru/page/view/strategicheskii_plan_razvitiya_kazahstana_do_2025_goda.

5. Анна Альшанская, Бекжан Садыков. Цифровизация и формирование цифровой культуры в Казахстане./Казахстанский спектр//. -2018.-№3 (85)- С.7-15

Ермұханбет Д.Б., 1 курс (академик Е.А. Бөкетов атындағы ҚарУ)

Ғылыми жетекші – э.ғ.к., доцент Мамбетова С.Ш.

ҰЙЫМНЫҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІН АРТТЫРУДЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ МЕХАНИЗМНІҢ ТЕТІКТЕРІ

Ұйымның бәсекеге қабілеттілігі мәселесіне қатысты ғылыми басылымдарда осы тұжырымдаманың табиғаты туралы пікірдің айқын айырмашылықтары бар және қазіргі уақытта осы тұжырымдаманың жалпы қабылданған анықтамасы жоқ. Сол себептен де факторларға, бағалау әдістері мен стратегияларға байланысты аваторлардың көзқарастарында көптеген айырмашылықтар байқалады, кейбір авторлар кәсіпорын бәсекеге қабілеттілігі түсінігін өнімінің бәсекеге қабілеттілігінің түсінігімен шектейді (Lifits, Данаилов, Чобанянева, Харди, Гарвин, Хейс, Шменер, Кумар және Мотвани). Олардың пікірінше, егер де өнімдер нарықта тұтынушылар арасында қалаулы болса және аталған нарықта сатып алынса, онда оларды өндіретін кәсіпорын бәсекеге қабілетті болып табылады. Және де, кәсіпорынды басқару және маркетинг деңгейі көрсеткіштері де өнім бәсекеге қабілеттілігіне қосылуы керек деп санайтындар да бар (О’Фаррелл және Хитчинс). Сонымен қатар, өнім бәсекеге қабілеттілігін анықтайтын факторлар өндіріс тиімділігін, маркетинг тәжірибесін және әкімшілік шығындарды да қамтиды [1]. Бұдан басқа, бұл факторлар активтердің табыстылығымен толықтырылуы мүмкін.

Ұйымның бәсекеге қабілеттілігі қайта құрылымдау және сату мен сұранысты ынталандыру жағдайында өнімдердің бәсекеге қабілеттілігіне, өндірістің тиімділігіне, қаржылық жағдайына және ұйымның тиімділігіне де қатысты. Қызметінің тиімділігі мен өнімділік деңгейі бар ұйымдардың бәсекеге қабілеттілігін анықтаудың негізгі әлсіздігі осындай санаттардың статистикалық және қысқа мерзімді сипатымен көрсетілуінде. Зерттеушілердің тағы бір тобы кәсіпорынның тиімділігінің статикалық сипаттамаларын оның өз қызметін ұзақ мерзімді атқаруымен байланыстыра отырып, анықтауға тырысуда. «Бәсекеге қабілеттілік артықшылықтары жоғары өнімділікте, одан кейін кірістілікте көрініс табады. Жоғары өнімділік пен орнықты дамуды қамтамасыз ететін мүмкіндіктерді қолдайтын және дамытуға күш салатын компания ғана бәсекеге қабілетті болып саналады. Басқаша айтқанда, табыстың деңгейі немесе осы салалық ұйымның жетістігі бәсекеге қабілеттілік деңгейіне сәйкес келеді» [1].